

BLENDOW

LEXNOVA

LEXNOVA NYHETER

HD: Höga halter av PFAS personskada – rätt till ersättning när skadeföljderna visas

Publicerad

05 DEC 2023

Högsta domstolen slår i det så kallade PFAS-målet fast att den förhöjda risken för negativa hälsoeffekter i framtiden i sig inte utgör en personskada. Däremot utgör den beaktansvärda kroppsliga försämring som manifesterats i de höga halterna PFAS i blodet ett sådant fysiskt defekttillstånd som utgör en personskada. De eventuella framtida skadeföljderna ska ersättas.

165 personer yrkade i Blekinge tingsrätt att ett kommunalt vattenbolag i Ronneby kommun skulle kompensera dem för de personskador de drabbats av i form av förhöjda halter perfluorerade alkylsubstanser, PFAS, i blodet.

I december 2013 upptäckte man att PFAS-halterna berodde på dricksvattnet som boende i Kallinge och delar av Ronneby fick från Brantaforsverket. Föreningarna visade sig komma från en brandövningsplats där PFAS-ämnen från brandskum hade spritt sig till grundvattnet och ut till dricksvattnet. Efter att blodprov tagits från 3 700 personer boende i Ronneby visade det sig att halterna av PFAS hos de som var anslutna till vattenverket var bland de högsta som uppmätts i världen.

Enligt ett sakkunnigutlåtande från en toxikolog finns det kopplingar mellan negativa hälsoeffekter och exponering för PFAS. Bland annat rör det sig om förhöjda kolesterolvärden, ökad risk för vissa typer av cancer och försämrat immunsystem för barn.

Blekinge tingsrätt framhöll att förgiftning i sig inte utgör en personskada på det sätt som avses i produktansvarslagen och att det är svårt att bevisa att en viss exponering har lett till att exakt en viss person har fått in viss sjukdom när det gäller långtidseffekter. Att det finns styrkta medicinska samband mellan hög förekomst av PFAS och de negativa hälsoeffekter som framgår i sakkunnigutlåtandet stod dock klart.

Kärandena hade alltså på grund av PFAS-halterna drabbats av personskada i form av varaktig förändring

och försämring av sina kroppar. Detta har medfört en nedsatt förmåga att kompensera för ytterligare stress och har även inneburit en ökad mottaglighet för skadliga effekter av annan miljöpåverkan. Kärandenas kroppar och kroppsfunktioner är alltså sämre i jämförelse med vad de hade varit om de inte druckit det förorenade dricksvattnet.

Det kommunala vattenbolaget ansågs därför ansvarigt för att kompensera kärandena.

Hovrätten över Skåne och Blekinge konstaterade att eftersom fysisk personskada enligt förarbetsuttalandena och doktrin ska som en konstaterbar effekt av en skadegörande handling framstår det, enligt hovrätten, som en rimlig utgångspunkt att det också för fysisk personskada, i likhet med vad som krävs för psykisk personskada, kan uppställas ett krav på att skadan är medicinskt påvisbar (jfr. Håkan Andersson, Ersättningsproblem i skadeståndsrätten, 2017, s. 442 f.).

I likhet med tingsrätten ansåg hovrätten att de mycket höga halter av PFAS-ämnen som uppmätts i motparternas blod får anses utgöra en förändring av deras kroppar. Hovrätten ansåg däremot det inte visat att den förändring som består i förekomst av PFAS i motparternas kroppar utgör en personskada beträffande någon av dem. Inte heller ansågs det visat att någon av motparterna orsakats personskada i form av fysisk försämring av kroppen.

Deras talan ogillades.

I Högsta domstolen yrkade klagandena har yrkat att HD skulle fastställa att Ronneby Miljö och Teknik AB är ansvarigt för att kompensera dem för personskador i form av förhöjda halter PFAS i blodet, innebärande ökade hälsorisker och fysiska förändringar och försämringar av kroppen.

Högsta domstolen meddelade prövningstillstånd med utgångspunkt i hovrättens bedömning att det har uppmätts förhöjda halter av PFAS-ämnen i klagandenas kroppar till följd av att det dricksvatten som Miljöteknik levererat till dem innehöll höga halter av PFAS-ämnen, samt att var och en av klagandena på grund av detta löper en - sett i förhållande till personer som inte utsatts för motsvarande exponering - förhöjd risk att drabbas av sådana negativa hälsoeffekter och sjukdomar som är associerade med PFAS-exponering.

HD konstaterar inledningsvis att varken produktansvarslagen eller dess förarbeten innehåller någon definition av vad som avses med personskada (jfr prop. 1990/91:197 s. 37). Inte heller produktansvarsdirektivet innehåller någon sådan definition. Det har överlämnats till nationell rätt att fastställa vad begreppet personskada innefattar och vilka skador som är ersättningsgilla.

Begreppet ska dock enligt EU-domstolen ges en vid tolkning så att det säkerställs att de skadelidande får korrekt och fullständig ersättning för den skada som de har lidit till följd av en defekt produkt (jfr EU-domstolens domar Veedfald, C- 203/99, EU:C:2001:258, p. 25-29 och Boston Scientific Medizintechnik, C-503/13 och C-504/13, EU:C:2015:148, p. 46 och 47).

Eftersom varken produktansvarslagen eller det bakomliggande direktivet närmare anger vad som avses med personskada bör personskadebegreppet i den lagen - i likhet med vad som gäller för saksksadebegreppet - ges samma betydelse som i skadeståndslagen (jfr ”Flänsämnena” NJA 1996 s. 68).

Till personskada räknas såväl fysiska som psykiska defekttillstånd. För att det ska vara fråga om ett fysiskt defekttillstånd krävs att det har skett en förändring på eller i kroppen och att den förändringen objektivt sett är en försämring. Försämringen kan vara tillfällig eller varaktig.

Utgångspunkten är alltså att en personskada förutsätter att ett defekttillstånd, till exempel en sjukdom,

har uppkommit. I målet aktualiseras frågan om det därutöver är möjligt att fastställa ett skadeståndsansvar redan vid en förhöjd risk för att ett sådant tillstånd ska uppkomma i framtiden.

Ett argument för att tillåta en sådan rätt för skadelidande är, framhåller HD, att skadeståndsanspråk vid utdragna förlopp riskerar att preskriberas innan den kroppsliga försämringen har inträtt. Och även om anspråket inte har preskriberats kan ett utdraget förlopp i vissa fall medföra bevissvårigheter som i praktiken gör det mycket svårt för den skadelidande att göra sin rätt till skadestånd gällande.

Något tydligt stöd för att förhöjda risker i sig skulle kunna ses som personskador enligt gällande svensk rätt finns emellertid inte vare sig i lagtext, förarbeten eller rättspraxis. Lagtexten talar närmast emot att så är fallet. Det traditionella synsättet får anses vara att någon sådan möjlighet inte finns (jfr t.ex. Håkan Andersson, Ersättningsproblem i skadeståndsrätten, 2017, s. 456, Jan Hellner och Marcus Radetzki, Skadeståndsrätt, 12 uppl. 2023, s. 211 f. samt Viggo Hagstrom och Are Stenvik, Erstatningsrett, 2 uppl. 2019, s. 549).

Ett ansvar grundat på risk medför med nödvändighet att traditionella skade-, kausalitets- och bevisbegrepp måste omformuleras. Med utgångspunkt i en sådan modell kommer sannoliketskalkyler i förgrunden. Det skulle, menar HD, innebära en förändring av skadeståndsrätten genom rättstillämpning som det är svårt att förutse konsekvenserna av.

Det får närmast ankomma på lagstiftaren att vidta erforderliga åtgärder för att överbrygga de svårigheter som kan föreligga för en skadelidande i situationer av angivet slag, och i det sammanhanget ta ställning till de frågor av principiell natur som uppkommer för skadeståndsrättens del.

Slutsatsen är att en förhöjd risk för att ett fysiskt defekttillstånd ska inträda i framtiden principiellt sett inte i sig kan anses utgöra en personskada.

Vid prövningen av skadeståndsanspråk finns det, fastslår HD, skäl att skilja på skadan i sig och dess konsekvenser, det vill säga skadeföljderna. Ett konstaterande av att någon vållats en personskada innebär inte nödvändigtvis att denna person har rätt till skadestånd.

I 5 kap. skadeståndslagen regleras hur skadeståndet ska bestämmas. Det som ersätts enligt 1 § kan sägas vara följderna av personskadan. HD konstaterar att PFAS-nivåerna hos vissa av de klagandena är bland de högsta som uppmätts i befolkningar i världen. Även de av klagandena som har de lägsta uppmätta nivåerna har halter som ligger avsevärt över normala värden.

I enlighet med prövningstillståndet är utgångspunkten för Högsta domstolens prövning att var och en av klagandena på grund av de höga halterna av PFAS i blodet löper en -sett i förhållande till personer som inte utsatts för motsvarande exponering - förhöjd risk att drabbas av sådana negativa hälsoeffekter och sjukdomar som är associerade med PFAS exponering.

Sammantaget får utredningen anses ge tillräckligt stöd för att det förorenade dricksvattnet har haft en betydande negativ påverkan i klagandenas kroppar. Den förhöjda risken för negativa hälsoeffekter i framtiden utgör förvisso inte i sig en personskada. Däremot får den beaktansvärda kroppsliga försämring som manifesterats i de höga halterna PFAS i blodet för var och en av klagandena anses utgöra ett sådant fysiskt defekttillstånd som i skadeståndsrättslig mening är en personskada.

Det finns därmed förutsättningar att fastställa att Miljöteknik är ansvarigt för att kompensera klagandena för dessa personskador. HD tar dock inte ställning till i vilken utsträckning personskadorna har gett upphov till skadeföljder som berättigar till ersättning eller till storleken på sådana eventuella

ersättningar.

Justitierådet Anders Perklev är skiljaktig. Han menar att uppkomsten av en hög halt av PFAS i blodet i och för sig kan betraktas som en förändring av kroppen. Om den negativa effekten därav enbart består i en förhöjd risk att i framtiden drabbas av sjukdom eller nedsatt kroppsfunktion kan dock inte kravet på att förändringen objektivt sett ska utgöra en försämring av kroppen anses uppfyllt. Ett annat synsätt skulle stämma mindre väl överens med utgångspunkten att en förhöjd risk att negativa hälsoeffekter ska inträda i framtiden inte i sig utgör en personskada.

Det är, menar han vidare, inte möjligt att av utredningen dra några säkra slutsatser om hur PFAS påverkar kroppen hos en enskild individ. Därför går det inte heller att slå fast att en viss halt av PFAS i blodet regelmässigt är förenad med en sådan beaktansvärd försämring av kroppen som krävs för att förändringen ska anses utgöra en personskada.

Av detta följer att det inte är tillräckligt att en viss halt av PFAS har uppmätts i blodet hos en person för att konstatera att en personskada har uppkommit. Han vill därför fastställa hovrättens dom.

Mikael Kindbom

Instans: Högsta domstolen

Rättsområden: [VA](#), [Skadeståndsrätt](#), [Föreningar, avfall och miljöskador](#)

LEXNOVA NYHETER

Juridisk nyhetsbevakning och rättsdatabas

Blendow Lexnova är Sveriges mest omfattande juridiska nyhetstjänst. Vår bevakning innefattar rättsfall, lagstiftning och förarbeten inom samtliga rättsområden. Genom skraddarsydda bevakningsprofiler säkerställer du kontinuerlig uppdatering av rätt information och slipper nyhetsflöden som inte berör dig.

Läs mer på lexnova.se/nyheter